

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УНІФІКАЦІЇ ДОЗВІЛЬНИХ ПРОЦЕДУР ЄС
ТА УКРАЇНИ ДЛЯ ЕКСПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ****PROBLEMS AND PROSPECTS OF UNIFICATION OF EU AND UKRAINE
PERMITTING PROCEDURES FOR THE EXPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTS**

Актуальність статті полягає в тому, що у контексті євроінтеграційного курсу України питання уніфікації дозвільних процедур для експорту сільськогосподарської продукції набуває особливої актуальності. Сільське господарство є однією з провідних галузей української економіки, а Європейський Союз – ключовим торговельним партнером нашої держави. Однак процес виходу української аграрної продукції на європейські ринки стикається з низкою труднощів, пов'язаних із відмінностями у законодавстві, адміністративних процедурах, санітарних та фітосанітарних вимогах. Наявність технічних бар'єрів і складність дозвільної системи значно обмежують експортний потенціал українських виробників. Метою статті є дослідження сучасного стану дозвільних процедур в Україні у сфері аграрного експорту, аналіз їх відповідності нормам Європейського Союзу, а також визначення основних проблем, які перешкоджають гармонізації нормативно-правової бази. Особлива увага приділяється оцінці перспектив та потенціалу уніфікації дозвільної системи у межах імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У статті розглядаються актуальні проблеми уніфікації дозвільних процедур між Європейським Союзом та Україною у сфері експорту сільськогосподарської продукції. У статті розглянуто особливості законодавчих вимог, санітарних і фітосанітарних стандартів, а також адміністративних процедур, які впливають на умови експорту української сільськогосподарської продукції до ЄС. Розглянуто основні правові документи, які регулюють процес експорту продукції. Визначено основні напрями подальшої гармонізації нормативно-правової бази та механізми спрощення дозвільних процедур. У статті також запропоновано рекомендації щодо імплементації європейських вимог у національну систему дозвільного регулювання, з урахуванням сучасних викликів та перспектив розвитку агросектору в умовах євроінтеграції. Наукова робота також окреслює перспективи покращення доступу української аграрної продукції до ринку ЄС за умов успішної уніфікації вимог.

Ключові слова: *Європейський Союз, експорт, екобезпека, зовнішній ринок, євроінтеграція.*

The relevance of the article lies in the fact that in the context of Ukraine's European integration course, the issue of unification of permit procedures for the export of agricultural products is becoming particularly relevant. Agriculture is one of the leading sectors of the Ukrainian economy, and the European Union is a key trading partner of our state. However, the process of Ukrainian agricultural products entering European markets faces a number of difficulties associated with differences in legislation, administrative procedures, sanitary and phytosanitary requirements. The presence of technical barriers and the complexity of the permit system significantly limit the export potential of Ukrainian producers. The purpose of the article is to study the current state of permit procedures in Ukraine in the field of agricultural exports, analyze their compliance with European Union standards, and identify the main problems that hinder

the harmonization of the regulatory framework. Special attention is paid to assessing the prospects and potential for unification of the permit system within the framework of the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU. The article addresses the current issues of harmonizing permitting procedures between the European Union and Ukraine in the field of agricultural product exports. It describes some features of legislative requirements, sanitary and phytosanitary standards, as well as administrative procedures that create barriers for Ukrainian exporters. The key legal documents regulating the export process are examined. The primary directions for further harmonization of the legal framework and mechanisms to simplify permitting procedures are identified. The article also proposes recommendations for implementing European requirements into the national permitting regulatory system, taking into account modern challenges and the prospects for the development of the agricultural sector in the context of Eurointegration. The scientific work also outlines the prospects for improving access of Ukrainian agricultural products to the EU market in the event of successful unification of requirements.

Key words: *European Union, food export, eco-safety, external trade market, Euro-integration.*

Актуальність теми. У контексті євроінтеграційного курсу України питання уніфікації дозвільних процедур для експорту сільськогосподарської продукції набуває особливої актуальності. Сільське господарство є однією з провідних галузей української економіки, а Європейський Союз – ключовим торговельним партнером нашої держави. Однак процес виходу української аграрної продукції на європейські ринки стикається з низкою труднощів, пов'язаних із відмінностями у законодавстві, адміністративних процедурах, санітарних та фітосанітарних вимогах. Наявність технічних бар'єрів і складність дозвільної системи значно обмежують експортний потенціал українських виробників.

Метою статті є дослідження сучасного стану дозвільних процедур в Україні у сфері аграрного експорту, аналіз їх відповідності нормам Європейського Союзу, а також визначення основних проблем, які перешкоджають гармонізації нормативно-правової бази. Особлива увага приділяється оцінці перспектив та потенціалу уніфікації дозвільної системи у межах імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Завданням дослідження є виявлення ключових розбіжностей між українським та європейським регулюванням, аналіз наслідків таких невідповідностей для вітчизняних експортерів, а також напрацювання пропозицій щодо вдосконалення процедур видачі дозволів та сертифікації. У процесі дослідження використовувалися методи системного та порівняльно-правового аналізу, що дозволило глибше вивчити нормативну базу, а також елементи статистичного аналізу – для виявлення динаміки експорту та практичного впливу регуляторних бар'єрів. Логіко-структурний підхід дав змогу сформулювати узагальнення та обґрунтовані рекомендації щодо подальшої адаптації української системи до європейських вимог.

Під час написання даної наукової роботи автор спирався на дослідження та праці таких науковців у сфері адміністративного, європейського й аграрного права, наприклад Дорофєєвої Л., Кононенко С., Савченко В., Марчук І., Коваль О. та інших.

Актуальність дослідження обумовлена потребою прискореної трансформації регуляторної політики в аграрному секторі в умовах розширення економічної інтеграції з Європейським Союзом та прагненням України зміцнити свої позиції на міжнародних ринках.

Виклад основного матеріалу. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році обидві сторони взяли на себе зобов'язання щодо активізації економічної взаємодії та розвитку міжнародної торгівлі [1]. У рамках реалізації положень цієї Угоди, на початку 2016 року набула чинності Поглиблена і всеохопна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ), що передбачала поступову лібералізацію торгівлі. У результаті було скасовано значну частину обмежень на імпорт українських промислових товарів до країн ЄС. Водночас торгівля сільськогосподарською продукцією залишалася частково регульованою: для багатьох аграрних товарів продовжували діяти тарифні квоти та інші обмеження, що істотно стримували повноцінний доступ до європейського ринку.

Європейський Союз продовжує відігравати провідну роль у зовнішній торгівлі України, що підтверджується офіційною статистикою Держстату: у 2024 році на країни ЄС припадало близько 60% загального обсягу українського експорту [2]. Водночас, у порівнянні з 2022 роком,

спостерігається певне уповільнення темпів зростання поставок до європейського ринку. Це зумовлено, зокрема, частковим відновленням морської логістики, яка відкрила можливість для українських експортерів диверсифікувати напрямки зовнішньої торгівлі та частково повернутися до альтернативних каналів постачання, що були недоступні в умовах пікових воєнних обмежень.

Починаючи з червня 2022 року, Європейський Союз запровадив повну тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною як форму підтримки її економіки, що зазнала значних втрат унаслідок війни [3]. У межах цього рішення були тимчасово скасовані імпорتنі мита та тарифні квоти, що реалізувалося через так звані автономні торговельні заходи (АТЗ).

Але оскільки ще з самого початку зазначені заходи були вжиті як тимчасові, 6 червня 2025 року вони припинили свою дію. Наразі ведуться обговорення стратегії торгівлі, яку було б доречно застосувати з огляду на події, що мали місце на ринку у минулих роках. Зокрема, сільськогосподарські виробники у країнах ЄС, розташованих поблизу українського кордону — а саме Польщі, Словаччини, Угорщині, Румунії та Болгарії — протягом тривалого часу звертаються до своїх урядів із вимогами обмежити дію автономних торговельних заходів (АТЗ). На їхню думку, значне зростання імпорту аграрної продукції з України призводить до перенасичення внутрішніх ринків, зниження закупівельних цін та, як наслідок, збитків для місцевих фермерів.

У 2023–2024 роках, попри воєнний стан в Україні та її зусилля у стримуванні зовнішньої агресії, фермерські протести в цих країнах набули форми блокувань пунктів пропуску на кордоні з Україною з метою обмеження надходження української продукції на ринки ЄС.

У відповідь на зростаюче напруження, Європейська комісія, відповідальна за формування торговельної політики Європейського Союзу, вжила низку регуляторних заходів. Зокрема, було запроваджено процедуру пломбування українських вантажів з аграрною продукцією для забезпечення їхнього транзиту до інших регіонів ЄС або ж до портів, звідки товари експортуються поза межі Спільноти. Такі заходи можуть бути активовані в разі перевищення обсягів імпорту окремих товарів порівняно з середньостатистичними показниками, зафіксованими у період з 1 липня 2021 року по 31 грудня 2024 року. У 2023 році подібні інструменти вже були застосовані щодо імпорту українських вівса, яєць, цукру та меду.

Стандартизація відіграє важливу роль у забезпеченні якості продукції, зниженні витрат і поліпшенні взаємодії між усіма учасниками ринку. Вона створює передумови для ефективної торгівлі, сприяє уніфікації вимог, полегшує укладання контрактів і забезпечує сумісність товарів і послуг. У свою чергу, сертифікація, тісно пов'язана зі стандартизацією, дозволяє підтвердити відповідність продукції встановленим нормам і є важливим інструментом виходу на зовнішні ринки [4].

У Європейському Союзі стандартизація носить переважно добровільний характер, але відіграє ключову роль у функціонуванні єдиного ринку. Сертифікація також здебільшого не є обов'язковою, однак часто використовується виробниками для підвищення конкурентоспроможності та демонстрації якості. Вартість сертифікаційних процедур може бути значною, що потребує зваженого підходу до їх економічної доцільності. На міжнародному рівні відсутні єдині органи сертифікації, тому взаємне визнання сертифікатів здійснюється на підставі міждержавних або міжінституційних угод.

Для України, яка перебуває в процесі адаптації до стандартів ЄС, особливого значення набуває гармонізація систем технічного регулювання, стандартизації та сертифікації. Це необхідно для усунення бар'єрів у торгівлі, зокрема в аграрному секторі, та забезпечення відповідності української продукції європейським вимогам якості й безпеки.

Процес експорту продуктів харчування з України до країн Європейського Союзу передбачає суворе дотримання європейських норм у сфері гігієни та безпеки продукції. Основою регулювання виступає Регламент (ЄС) №852/2004 [5], який визначає ключові вимоги до операторів харчового ринку, зокрема щодо постійного контролю за безпечністю продукції, дотримання гігієнічних стандартів на всіх етапах – від первинного виробництва до постачання споживачам, а також впровадження процедур, заснованих на принципах НАССР (аналіз ризиків і контроль у критичних точках). Особливу увагу приділено і умовам обробки, включаючи приготування харчових продуктів згідно з Директивою №89/108/ЄС [6] щодо процесу швидкого заморожування.

Додатково, важливо дотримуватись вимог щодо матеріалів, які безпосередньо контактують із продуктами харчування – це регулюється Регламентом №1935/2004 [7]. Безпечність сировини та готової продукції також контролюється через встановлені допустимі норми щодо забруднювачів відповідно до Регламенту (ЄС) №315/93 [8], мікробіологічні критерії визначено в Регламенті ЄС 2073/2005 [9], а граничні концентрації таких небезпечних речовин як важкі

метали або мікотоксини закріплені у Регламенті № 2023/915 [10]. Щодо пестицидів, їх рівні регулюються згідно з Регламентом (ЄС) №396/2005 [11], в якому наведено перелік максимально допустимих залишків у додатках. Окрему категорію становлять вимоги до продукції, яка містить генетично модифіковані організми або є новим видом їжі. Всі ці документи визначають не лише технічні стандарти, але й обов'язкові підстави для підтвердження безпечності продукції під час митного оформлення та ввезення до ЄС.

Ще одним важливим аспектом є маркування. Воно має бути повністю уніфіковане з вимогами Регламенту (ЄС) №1169/2011 [12], який зобов'язує виробника надавати повну інформацію про продукт – від назви та складу до умов зберігання, походження, алергенів та харчової цінності. Уся інформація має бути чіткою та зрозумілою для кінцевого споживача, а в окремих випадках – навіть обов'язковою для зазначення (наприклад, алкогольна міцність напоїв).

Крім того, для виходу на європейський ринок необхідно забезпечити повну простежуваність продукту, що регламентується Регламентом (ЄС) №178/2002 [13]. Цей принцип передбачає наявність повної інформації про джерело походження продукту, всі етапи виробництва та ланцюг постачання. Така система дозволяє оперативно реагувати на будь-які інциденти, пов'язані з безпечністю, та вживати відповідні заходи. У рамках тієї ж правової бази функціонує система швидкого реагування RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed), що також передбачена Регламентом (ЄС) №178/2002. Її призначення полягає у забезпеченні оперативного обміну інформацією між державами-членами ЄС та Єврокомісією у випадках виявлення загроз для здоров'я споживачів. У випадку виявлення ризику, оператор, який експортує продукцію, зобов'язаний інформувати відповідні органи. У статтях 50–52 зазначеного Регламенту описано як структуру системи, так і процедури дій у надзвичайних ситуаціях. Слід також пам'ятати, що дані, які становлять комерційну таємницю, не підлягають публічному розголошенню, навіть якщо сама система є загальнодоступною. Паралельно з офіційними вимогами законодавства ЄС, більшість великих європейських ритейлерів та брендів висувають додаткові вимоги щодо наявності сертифікованих систем управління якістю та безпечністю. Вони вимагають відповідності одній із систем, визнаних Global Food Safety Initiative (GFSI), таких як FSSC 22000, GLOBAL GAP, IFS Food Standard, BRC Global Standard, серед інших. Така сертифікація, хоча й не є обов'язковою на рівні законодавства, стала стандартною практикою в міжнародній торгівлі, особливо якщо йдеться про постачання до великих європейських мереж супермаркетів.

Таким чином, експорт харчової продукції до країн ЄС є складною, багаторівневою процедурою, яка вимагає високої відповідальності та точного дотримання всіх норм. Успішне проходження цього процесу відкриває широкі можливості для виходу на нові ринки, масштабування бізнесу і підвищення конкурентоспроможності.

Агропромисловий комплекс України має суттєві конкурентні переваги на ринку Європейського Союзу, зокрема завдяки відносно низькій собівартості продукції, особливо зернових, олійних культур та плодоовочевої групи. За умови модернізації виробничих потужностей, з'являються перспективи для розширення експорту продукції тваринництва. Подальший розвиток може відбуватися через активізацію співпраці з окремими державами-членами ЄС, а також через стимулювання виробництва продукції з доданою вартістю, включно з органічною. Для реалізації цього потенціалу Україні необхідно вдосконалити логістичну інфраструктуру, створити логістичні центри, впровадити відповідну нормативно-правову базу, а також забезпечити ефективну державну підтримку та прозорість звітності. Доцільним також є тимчасове переорієнтування частини експорту на ринки третіх країн.

З боку Європейського Союзу партнерство з Україною сприяє зміцненню продовольчої безпеки, зближенню систем контролю якості та безпеки продукції, а також може стимулювати реформування аграрної політики самого ЄС. Основними напрямками відновлення українського аграрного експорту залишаються: повноцінне функціонування морських портів, розвиток залізничної логістики, переробка сировини на продукцію з доданою вартістю та адаптація до вимог і стандартів Європейського Союзу.

Висновки. Уніфікація дозвільних процедур між Україною та Європейським Союзом є ключовим фактором для розвитку експортного потенціалу українського аграрного сектору. Незважаючи на значні зусилля в рамках Угоди про асоціацію та функціонування Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі, різниця у нормативних вимогах, стандартах безпеки та санітарних процедурах залишається однією з головних перешкод для повноцінного доступу української продукції на ринок ЄС. Відсутність уніфікованого підходу створює додаткові адміністративні бар'єри, збільшує витрати виробників і ускладнює проходження митних та контролюючих процедур.

Перспективи гармонізації полягають у поступовому впровадженні спільних технічних регламентів, стандартизації та автоматизації дозвільних процесів, що значно спростить експортну діяльність та зменшить ризики для обох сторін. Важливо, що процес уніфікації має відбуватися з урахуванням особливостей українського агросектору та реалій його виробництва, а також із врахуванням європейських стандартів безпеки та якості.

Розвиток цифрових платформ для обміну інформацією і документами між українськими експортерами, митними органами та європейськими регуляторами стане додатковим стимулом до прискорення процедур і підвищення прозорості. Також необхідно посилити державну підтримку у підготовці аграріїв до нових вимог та впровадження систем сертифікації, що відповідають міжнародним нормам.

У підсумку, уніфікація дозвільних процедур — це не лише шлях до зниження торгівельних бар'єрів, але й фундамент для більш глибокої інтеграції України в європейський аграрний простір, підвищення конкурентоспроможності продукції та забезпечення стійкого розвитку агросектору. Такий процес сприятиме не лише економічному зростанню, а й зміцненню стратегічного партнерства між Україною та ЄС у сфері безпеки продовольства.

Список використаних джерел:

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2023 URL: Угода про асоціацію між Україною, з од... | від 27.06.2014
2. European Commission. Agriculture and rural development : website. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/international/agricultural-trade/trade-and-international-policy-analysis_en
3. Regulation (eu) 2022/870 of the European parliament and of the council of 30 May 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/870/oj/eng>
4. Дмитрієв В. О. Перспективи українського агроекспорту на ринку країн ЄС. 2024: V Міжнародна науково-практична конференція "Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи" с. 135-136\
5. Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2004/852/oj/eng>
6. Council Directive 89/108/EEC of 21 December 1988 on the approximation of the laws of the Member States relating to quick-frozen foodstuffs for human consumption. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1989/108/oj/eng>
7. Regulation (EC) No 1935/2004 of the European Parliament and of the Council of 27 October 2004 on materials and articles intended to come into contact with food. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2004/1935/oj/eng>
8. Council Regulation (EEC) No 315/93 of 8 February 1993 laying down Community procedures for contaminants in food. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/1993/315/oj>
9. Commission Regulation (EC) No 2073/2005 of 15 November 2005 on microbiological criteria for foodstuffs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2005/2073/oj/eng>
10. Commission Regulation (EU) 2023/915 of 25 April 2023 on maximum levels for certain contaminants in food. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32023R0915>
11. Regulation (EC) No 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2005/396/oj/eng>
12. Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2011/1169/oj/eng>
13. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2002/178/oj/eng>

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025

Дата публікації: 29.09.2025.